

АНАЛІЗУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ ТА ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

С. А. Максимюк

Херсонський державний університет, maximyuk.sergey@gmail.com

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор І. С. Попович

Постановка проблеми. Інтенсивні трансформаційні зміни торкнулися усіх сфер суспільного життя і задали нові орієнтири та висунули нові вимоги до усіх суб'єктів соціальної взаємодії. Сьогодення робить запит на творчу особистість, інтелектуально розвинену, яка вміє вчитися, гнучко адаптуватися до життєвих ситуацій, що постійно змінюються, здатна застосовувати отримані знання на практиці, шукати шляхи раціонального і нестандартного вирішення проблем, що виникають. У сучасних умовах суспільство пред'являє більш високі вимоги до вищої професійної освіти, що виконує соціальне замовлення у підготовці фахівців, які мають глибокі стійкі професійні знання. Почасті соціальні очікування учасників не співпадають і потребують окремого вивчення (Попович, 2005, 2009).

Університетський етап професійного становлення особистості – дуже відповідальний та складний етап, впродовж якого юнаки та юнки здобувають фах, навчаються самостійно працювати над собою, набувають інтегральних, загальних і фахових компетентностей. У професійному становленні особистість розвивається, опановує професійно орієнтовані види діяльності, засвоює рольовий соціальний репертуар, набуває професійного досвіду. Під час навчання у закладі вищої освіти на особистість діють зовнішні та внутрішні чинники, які перешкоджають і сприяють її професійному становленню.

Сучасні дослідження студентства як однієї із стратегічно важливих соціальних груп актуалізуються у зв'язку з такими умовами: по-перше, загальна нестабільність та кризовий стан сучасного соціуму; по-друге, трансформація моделі всередині освітньої соціалізації особистості, що

спостерігається за останні два десятиліття соціально-економічних та суспільних змін; по-третє, зміна вектору соціально-педагогічних та виховних технологій, що реалізуються у закладі вищої освіти.

Мета статті: теоретичне аналізування особливостей творчого мислення та гендерної ідентичності осіб юнацького віку.

Виклад основного матеріалу: У даний час однією з головних концепцій теорії та практики сучасної освіти є особистісно-орієнтована модель навчання, що забезпечує розвиток усіх структурних складових особистості студента. Однією з умов реалізації цієї концепції є облік індивідуально-особистісних особливостей, які переважно впливають на успішність навчально-професійної діяльності студентів, які опановують соціальні і поведінкові науки. Особливе значення при цьому має включення в аналізування гендерної складової, що дозволяє з'ясувати основні аспекти гендерного впливу на вибір спеціальності, професії, конструювання індивідуальної освітньої траєкторії, дозвілєву активність юнаків та юнок, відстежити гендерні особливості ставлення студентської молоді до перспектив власного працевлаштування, їх соціальну та політичну активність, стратегії поведінки у складних нестандартних професійних ситуаціях (Попович, 2015). Есенціалістський підхід до гендерної ідентичності дозволив виокремити характерні риси соціокультурно-біологічної групи. Через те, що есенціалістський підхід до гендерної ідентичності формувався у межах феміністської теорії, то цією групою за замовчуванням були жінки. На думку Д. Батлер, «...переважна більшість теоретиків фемінізму визнає існування ідентичності, що позначається поняттям «жінки», яка не тільки ставить власні інтереси та цілі всередині феміністського дискурсу, а й створює суб'єкт, який має бути представлений у політичній сфері» (Куш, 2012: 233).

Жіноча ідентичність вибудовується з позиції зворотної жіночої ідентичності у культурі патріархату шляхом заперечення чоловічого та визнання жіночого як альтернативної позиції; при цьому існує усталена думка щодо своєрідності жіночого мислення (Куш, 2012). Марксистська парадигма

базується на теоріях класового підходу, соціального відтворення та подвійних систем. Придушення жінок у рамках цієї теорії сприймається як відтворення капіталістичних відносин у суспільстві (Мойсеєнко, 2012).

Статеврольовий підхід ілюструє залежність особистості від соціальної структури, у межах якої існують певні запропоновані за ознакою статі соціальні ролі, які прищеплюються індивіду у процесі соціалізації. Обидві ці парадигми у своєму конструюванні спираються на біологічні відмінності у тих сегрегації соціокультурних аспектів інтерпретації статі. Основним їх мінусом є відсутність пояснення зміни статево-рольових моделей і врахування самої можливості їх трансформації. Пануючий у суспільній свідомості образ маскулінності і фемінності є лише характеристикою чоловіків або жінок у поточній культурі (Василькевич, 2015).

Гендерні порівняння у сфері креативності навряд чи достатні їх екстраполяції на геніальність. Тим не менш, пріоритетні оцінки можуть бути прийняті як орієнтир для припущень про креативність «простих людей». Піддавши аналізуванню списки геніїв, складених авторами, Айзенк приходять до висновку про те, що генами є захоплення чоловіки. До списку геніїв, складених Коксом, включені лише чоловіки. До списку знаменитих учених, складених Роу, також включено лише чоловіків. Незначна кількість жінок потрапила до списку обстежених людей у США або до складу членів королівського товариства у Великобританії (Королівське товариство) (Кікінежді, 2013). У дуже малій пропорції зустрічаються у верхніх рядках списків, жінки— знамениті поети та прозаїки. Часом ці вражаючі відхилення пояснюються поширеними чинниками, наприклад, тим, що жінки схильні до заміжжя і виховання дітей. Водночас Коул та Цукерман з'ясували, що дослідники-жінки відчувають охоплення менше робіт, ніж дослідження-чоловіки. Ці відмінності є обов'язковими для сімейних зобов'язань жінок (Василькевич, 2015).

Мартіндейл звертає увагу на абсолютну перевагу серед чоловіків у галузі фізичних наук, математики, музики. Перевага чоловіків щодо жінок у галузі

літератури, хоча й меншою мірою, ніж у фізиці, математиці, музиці. Пояснення гендерних відмінностей серед знаменитих людей серед чоловіків, на думку Мартіндейла, може бути двояким. Багато відомих жінок зазнавали утисків, суспільство не заохочувало досягнення жінок. Ще одне припущення може полягати в тому, що гендерні відмінності у досягненнях зумовлюються генетичними чинниками (Попович, 2009).

У гендерних традиціях умовно можна виокремити дві: одна поєднує виняткове уявлення креативності у жінок і чоловіків, інша – у реалізації предикторів креативності з власне креативністю у жінок і чоловіків з розкриття (структурний підхід) (Кікінежді, 2013).

Прямі креативи порівняння у жінок та чоловіків призводять до суперечливих результатів. Наприклад, О. М. Разумнікова та О. С. Шемеліна (1977) не виявила взаємодій (у термінах дисперсійного аналізу) гендеру та креативності, що вимірюється невербальним тестом «Круги» Торренса. Автори судили про креативність за невербальним («Незакінчені фігури» та «Круги») та вербальним тестом Торренса, а також за допомогою тесту віддалених асоціацій Медника. Були виявлені гендерні відмінності у використанні чоловіків за показником оригінальності та побіжності у тесті «Круги» (Присяжна, 2010).

Висновки: Зрештою, склалося враження, що в галузі креативності «простих людей» має місце переважна гендерна схожість, ніж виразні гендерні відмінності. Дослідження креативності в галузі геніальності свідчать про абсолютну перевагу чоловіків над жінками. Дослідження креативності у зв'язуванні обдарованості та особливої здібності, навпаки, відповідає або про гендерну подібність, або про перевагу дівчаток над хлопчиками (підлітки). При цьому з позицій структурного уявлення показані чіткі відмінності у характері зв'язків креативності з індивідуальністю.

Креативність існує не тільки як складова геніальності, обдарованості чи особливих здібностей, а й як самостійний феномен. У творчих рішеннях є дві традиції: пряме порівняння креативності у жінок та чоловіків та можливі

дослідження предикторів креативності з власне креативністю у жінок та чоловіків щодо виявлення (структурний підхід). Прямі гендерні порівняння з креативністю призводять до суперечливих результатів. У руслі структурного аналізування виникають спірні питання щодо предикторів креативності.

Література:

1. Василькевич Я. З. Прояв гендерних відмінностей у структурі креативності школярів. *Проблеми сучасної психології*. 2015. Вип. 30. С. 100.
2. Кікінежді О. М. Гендерна ідентичність особистості: когнітивна парадигма. *Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]*. Психологія і педагогіка. 2013. Вип. 22. С. 51.
3. Куц О. С. Конструктність багатовимірної характеристики творчого мислення. *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка Національної АПН України. Проблеми загальної та педагогічної психології*. 2012. Т. 24, ч. 6. С. 233.
4. Мойсеєнко Л. Психологія розуміння як наскрізного процесу творчого математичного мислення. *Психологія особистості*. 2012. № 1. С. 204.
5. Попович І. С. Проблема соціально-психологічних очікувань в науковій теорії та практиці. *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. №5. С. 8-13.
6. Попович І. С. Соціально-психологічні очікування в людських взаєминах: монографія. Херсон: ВАТ «ХМД», 2009. 240 с.
7. Присяжна Л. Інформаційна робота як процес творчого мислення. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2010. Вип. 26. С. 144.